

Szweda dochází k závěru, že „instrukce“ odhalující poselstvům očekávání vysílající instituce bývaly v pozdně středověkém Polsku zpravidla sdělovány verbálně. Někdy však nabývaly formy sepsaných článků/artikulů, na které vysílající strana očekávala odpověď. Ty pak mohly být při jednání s protistranou prezentovány i veřejně. Úsilí o důsledné rozlišení zachovaných či předpokládaných písemností přitom není jen samoúčelnou autorovou hrou, ale naznačuje spektrum výpovědí jednotlivých druhů pramenů a také míru jejich zapojení mezi diplomatické nástroje používané polským dvorem. Snad nejvýrazněji se tento předpoklad projevuje na analýze korespondence mezi polským a řádovým prostředím, při jejímž rozboru Szweida nesleduje pouze formální výstavbu listů a volbu pečeti či jazyka, ale také způsob doručování listů, v nichž hrála významnou úlohu hraniční města obou zemí. Stojí přitom za zmínku, že až do smrti královny Hedviky se korespondence mezi velmistrem a polským dvorem odvíjela mimo přímou angažovanost Vladislava Jagiełły a teprve od roku 1400 disponujeme sérií vzájemně vyměňovaných listů. Zatímco polská strana trvale využívala latiny a ke změně jejího postoje docházelo ve větší míře až po ovládnutí části pruských měst, velmistři od roku 1407 (nástup Ulricha von Jungingen) začali své listy koncipovat německy.

V třetí kapitole své monografie Szweida přistoupil k rozlišení jednotlivých typů osobních kontaktů polských a řádových diplomatů. Nejvyšší stupeň přirozeně představovala setkání krále a velmistra, s oblibou aranžovaná jako setkání na půli cesty – na ostrově uprostřed řeky či ve dvou táborech oddělených přirozenou hranicí (opět řekou), přes níž putovali poslové na jednu i druhou stranu. Klíčovou roli, podobně jako při přeposílání korespondence, sehrávala pohraniční města, na jejichž bedrech také často spočinulo zajištění zázemí celého podniku. V jagellonském období už navíc můžeme hovořit o specialitech na řádovou problematiku, kteří pobývali v okolí krále a příležitostně bývali pověřováni jednáním s velmistrem či jeho zástupci. Na rozdíl od prostých poslů bez mandátu k jednání, označovaných jako *nuntii* či *cursores litterarum*, bývali představitelé poselstev nazýváni například *ambasiatores et procuratores*.

Metody a prostředky politické komunikace pozdního středověku se dle závěru Adama

Szwedy příliš nelišily od obrazu, který známe ze západoevropského prostředí. Na jednu stranu se sice poměr mezi písemnou a verbální komunikací odlišoval od stavu, jenž byl popsán na příkladech francouzského nebo anglického dvora, na stranu druhou však polská diplomacie intenzivně čerpala a přijímala podněty ze sofstikovaných mechanismů, jimiž se řídila koncilní jednání, či z řízení odehrávajících se před papežským stolcem. První polovina 15. století tak byla obdobím, ve kterém dochází ke stabilizaci zázemí jagellonské diplomacie. Dokladem jsou ostatně i záznamy o 106 vyslaných poslech a poselstvech k řádu a 82 setkání delegací, jejichž výčet spolu se základními údaji o místu, termínu a jménech zúčastněných autor připojil v rozsáhlé příloze.

MARTIN ČAPSKÝ

Schrift und Liebe in der Kultur des Mittelalters, hg. Mireille SCHNYDER, Walter de Gruyter, Berlin – New York 2008 (= Trends in Medieval Philology 13)

260 s., ISBN 978-3-11-020315-8

Užší propojení historického studia emotionality s teoretickými úvahami z oblasti mediálních studií zůstává přes jisté náběhy zatím desiderátem. O tento volný prostor se uchází anotovaný sborník, jenž lze volně chronologicky vymezit dobou mezi 11. a 16. stoletím, kdy dochází k písemné fixaci tzv. vulgárních jazyků a jejich postupnému pronikání do oblasti správy, práva a výkonu moci. Obecněji lze za společného jmenovatele příspěvků označit i textovou kulturu, její různé projevy a také pokračování výzkumu interakcí mezi realitou a jazykem. V našem případě (*causa amoris*) jde o lidské tělo, struktury vědomí a interpretační modely a jejich vztah k písemné praxi, jež hrála podstatnou roli při utváření středověké kultury. Láska je včleněna do gramatické kultury, duchovně-abstraktní struktury a pravidla jsou nadřazena fyzickému jednání. Písmo je chápáno jako médium abstrakce, viditelný znak, jenž překonává vzdálenosti, pisař se stává „*novým rytířem a nejlepším milencem*“. Je však třeba dodat, že jde o lásku stylizovanou, jejíž autenticita a bezprostřednost se při písemné fixaci stává minimálně podezřelou.

Ve vstupním příspěvku se Peter von Moos zabývá nejen zmíněným úzkým propojením otázek autenticity a diskurzu lásky, ale zároveň obhájí poctivý mediivistický přístup; vědec je povinen nenechat se unášet na vlně nových objevů, jež jsou často s velkým pozdvižením a s pomocí média internetu prezentovány jako senzace, a vyvarovat se divácky vděčného přisuzování anonymních děl významným současníkům. Vyvracet takové teze je nutné i v případě, že „přijdeme“ o domnělé rané dopisy z korespondence mezi Abelardem a Heloisou (*Epistolae duorum amantium*). Stephan Müller dokazuje na příkladech z nejranější fáze dochovaných textů v národním jazyce na značnou schopnost odporu proti lásce v německé rukopisné kultuře, což potvrzuje i poměrně pozdní dochování milostné lyriky. Upozorňuje zároveň na kodifikaci výrazů mimoliterární ritualizovanou formu, jež opět nesvědčí o přílišné míře autenticity. Müller upozorňuje rovněž na dvě odlišné formy kodifikace milostného výrazu v národní literatuře, na veřejné představení před diváky a písemnou fixaci. Bruno Quast a Monika Schaufstein dokazují, jak Heinrich von Veldeke ve své Aeneidě prostředky racionalizace a opětné mýtizace pracuje s tématem lásky (*minne*), která z celého postupu vychází jako vášně, jež se vzpírá každému rozumovému uchopení. Se stejným dílem pracuje i Astrid Bußmann, která se zaměřuje na aspekt hodnotícího rozlišení typů lásky mediálními prostředky. Dopis Lavinie vytváří tělesnosti zbavenou blízkost a je vhodným komunikačním způsobem pro dvorskou lásku, naproti tomu tělesná láska Didony je důsledkem jejího mlčení. Veldeke pomocí písma dává najevo, že jedině to je adekvátním médiem vyjadřujícím odloučenost v konceptu dvorské lásky a zároveň je i ukazatelem stálosti, na rozdíl od tělesné lásky Didoniny.

Christopher Huber se posunuje do poklasičského období dvorského románu; zaměřuje se na díla *Willehalm von Orleans* od Rudolfa von Ems a *Wilhelm von Österreich* od Johanna z Würzburgu. Dopisům přisuzuje při literárním zpracování roli místa vzniku intimity (nejbližší osobní blízkosti), jež je namířena směrem k literárnímu publiku s cílem efektně vzbudit emoce. V Huberově pojetí vzniká v prostoru písma intimita, kde se bezprostřednost emocí a intelekt nesetkávají jako protiklady. Margareth Egidi se na příkladu děl *Flore und Blanschefleur* a *Apollonius von Tyrland* zabývá různými projevy

diskurzu lásky při čtení a psaní, reflexí lásky a naopak vytváření odstupe od ní. Barbara Kuhn konstatuje s příslušnými doklady, že Dantova láska ve *Vita nuova* je médiem překračujícím hranice smrti. Dantovo dílo je podle autorky výpovědí přecházející z osobní zkušenosti, reflexí na mnoha úrovních a vzpomínáním na zkušenosti zobecněné. Ludger Lieb tematizuje méně náročný žánr tzv. *Minnereiden*, jejichž texty jsou také dokladem o snaze autorů zapojit se plnohodnotně, například prostřednictvím nácviku zvládnání technik používání symboliky, do diskurzu lásky (*minne*). Jde o milování, jak je myslitelné jen v čistě literárním světě. Susanne Reichlin se na příkladu textu *Des Mönchs Not* rovněž zabývá hledáním nových kontextů slov a jejich rekontextualizací. Andreas Kraß, jehož příspěvek celý sborník uzavírá, se zaměřuje na diskurz lásky ve Faustově *Historii* ze 16. století. Ústřední postavou celé interpretace je Helena Trójská, jejíž krása však z pohledu filologa není ničím více než rétorickou figurou. Je kopíí, s níž, jak dokládá autor na základě literárněvědného rozboru, se zachází jako s originálem. Na konci nezůstává nic než fantasma, přežívají pouze díky vytrvalému opisování.

Publikace *Schrift und Liebe in der Kultur des Mittelalters* představuje tematicky úzce vymezený sborník, v němž jednotlivé příspěvky přináší díky změně perspektivy rozšiřující pohled na téma vztahu písma a lásky, a zároveň poukazuje na centrální roli komunikačních strategií a prostředků pro uchopení tématu dějin emocionalit ve středověku.

JIŘÍ KNAP

Zdeněk VYBÍRAL, *Bitva u Moháče. Krvavá porážka uherského a českého krále Ludvíka Jagellonského v boji s Osmany 29. srpna 1526*, Havran, Praha 2008

225 s., ISBN 978-80-86515-87-8

Pro českou historiografii představuje bitva u Moháče 29. srpna 1526 zásadní milník, jenž přinesl konec panování jagellonské dynastie a „tragický“ nástup Habsburků na svatováclavský trůn. Je proto zarážející, že bitva nebyla dosud v domácím dějepisectví monograficky zpracována a její hodnocení se stalo pouze součástí syntetických děl o českých dějinách. Tento